

SÜTÉS, FŐZÉS A SZABADBAN

SZKA_106_02

Hogyan táplálkozhattak az ősemberek?

A modul szerzője: Szegediné Gonda Zsófia

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

6. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. RÁHANGOLÁS, A FELDOLGOZÁS ELŐKÉSZÍTÉSE					
I/a Korábbi élmények					
A	A gyerekek egy-egy mondattal korábbi, szabadtéri sütés-főzéssel kapcsolatos élményeikről mesélnek. 10 perc	Élmények, előzetes ismeretek előhívása Szóbeli kifejezőkészség	Kooperatív tanulás – beszélgetőkör, kerekasztal		
B	Az a tanuló, aki a közelmúltban részt vehetett szülei, ismerőseivel vadászon vagy horgászon, némajátékkal bemutatja a vadászat, horgászat egy részletét. A gyerekek megbeszélik, hogy mikor mi történt. 10 perc	Élmények, előzetes ismeretek felidézése Nonverbális kommunikációs készségek	Egyéni munka – szituációs játék		
C	A gyerekek visszaemlékeznek korábbi szabadtéri sütéssel-főzéssel kapcsolatos élményeikre, és lerajzolnak olyan eszközöket, amelyet akkor használtak. A társaik kitalálják, mire használhatták az eszközöket. 10 perc	Élmények előzetes ismeretek előhívása Lényeglátás Kreativitás	Egyéni munka – ábrázolás Frontális munka – megbeszélés		

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I/b A játék kereteinek ismertetése					
A	A pedagógus ismerteti a közös játék kereteit. A gyerekek szabadtéren fognak ételt készíteni. A lehetőségekhez képest igyekeznek úgy megtenni az előkészületeket, ahogy azt régen az ősemberek tehették. A tanulók csoportokat alakítva ételrecepteket gyűjtenek, összeírják a főzéshez-sütéshez szükséges alapanyagokat és eszközöket. 15 perc	Ismeretek rendezése Együttműködési képesség	Frontális munka – tanári magyarázat Csoportmunka – kutatás		Szakácskönyvek
I/c Csoportalakítás					
A	A pedagógus időtöltéseket sorol fel. („Ki szereti a ...?”) Azok a gyerekek alkotnak egy csoportot, akik ugyanazt az időtöltést választják kedvencüknek. 3 perc	Csoportalakítás Játékra való képesség	Csoportmunka – játék, csoportalakítás		P1 (Csoportala- kítás módszerei)
B	A pedagógus kiosztja a gyerekeknek feldarabolt képek részeit. A gyerekek összerakják a képeket. Azok a gyerekek alkotnak egy csoportot, akik azonos kép részeit kapták. 3 perc	Csoportalakítás Játékra való képesség Együttműködési képesség	Csoportmunka – játék		P1 (Csoportala- kítás módszerei) feldarabolt képek
I/d A feladat megtervezése					

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
A	A pedagógus elnevezi a csoportokat (vagy a csoportok húznak nevet maguknak). A csoportok nevei: gyűjtögetők, vadászok-halászok, a tűz őrei, kukták-szakácsok. A csoportok megbeszélik és megtervezik, hogy az elnevezésükhöz megfelelően mi lesz a feladatuk az ételkészítés során. A megoldáshoz megpróbálnak olyan eszközöket tervezni, amelyeket a kőkorszaki ember is használhatott. A gyerekek a felhasználandó eszközökről listát készítenek. 10 perc	Tervezés Kreativitás Lényeglátás Együttműködési képesség	Csoportmunka – megbeszélés	Írószer, papír	

II. ÚJ TARTALOM FELDOLGOZÁSA

II/a A csoportfeladatok tisztázása

A	A csoportok beszámolnak arról, hogy hogyan tervezték meg munkájukat: kinek mi lesz a feladata. A gyerekek a pedagógus és más segítők segítségével összegyűjtik a szükséges eszközöket, alapanyagokat. 4 perc	Beszámoló Szóbeli kifejezőképesség Tudatosság	Kooperatív tanulás – csoportszóforgó		P2 (Változtatás a csoportokban)
---	---	---	---	--	---------------------------------

II/b Tűzrakás

A	A csoportok a pedagógus által kijelölt területről tűzifát gyűjtenek, majd a főszakács irányításával tüzet raknak. 20 perc	Élmény- és ismeretszerzés Tanulási képességek	Csoportmunka – fel- fedezés, kutatás	Tűzrakóhely, száraz tűzifa, gyújtós, gyufa	P3 (A tűzrakás- ról)
---	--	---	---	--	-------------------------

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A csoportok elolvassák a tűzgyújtásról szóló szövegrészletet, és felnőtt segítségével kipróbálják az olvasottakat. 15 perc	Ismeretszerzés Szövegértés Gyakorlati készségek	Csoportmunka – szövegfeldolgozás	D1 (A tűzgyújtás fortélyai)	
C	A csoportok elolvassák a tűzgyújtásról szóló szövegrészletet, és lerajzolják a tűzrakás fázisait. 20 perc	Ismeretszerzés Szövegértés Ábrázolás	Csoportmunka – szövegfeldolgozás	D2 (A tűz)	
II/c Az ételkészítés					
A	A csoportok a megbeszélte munkamegosztás szerint végzik feladatukat. A pedagógus aktívan segíti a munkájukat, irányítja a folyamatot. 20 perc	Élményszerzés és ismeretfeldolgozás Problémamegoldó képesség Kreativitás	Csoportmunka – szituációs játék, terepmunka	D3 (Ételalapanya- gok) papír, íróeszköz	P4 (A csoportok feladatai)
II/d Mint az őseink					
A	Amíg az étel készül, a csoportok jeleneteket készítenek arról, hogy hogyan végezhetők az ételkészítés körüli feladatuk az őseink. A csoportok bemutatják egymásnak a jeleneteket. A jelenetekben a gyerekek eljátsszák a vadászat és a gyűjtögetés, a víz-hordás és a tűz őrzésének mozzanatait. 50 perc	Ismeretek feldolgozása Kreativitás Kommunikációs készségek	Csoportmunka – szituációs játék		P5 (Élelemszer- ző játék) P6 (Időkitöltő találós kérdések)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
III. ÉRTÉKELÉS					
III/a Együk meg, amit főztünk!					
A	Ha tehetjük, a kukta- és szakácscsapat feltáralja, a gyerekek és a felnőttek elfogyasztják az elkészült ételt. 20 perc	Együtt-élmény öröme Kulturált étkezés	Frontális munka – közös étkezés	Evőeszközök, szalvéta, poharak, víz (tea)	P7 (Közös étkezés)
B	A gyerekek az előre megszervezett helyen és módon megebédelnek. 20 perc	Együtt-élmény öröme Kulturált étkezés	Frontális munka – közös étkezés		
III/b Utómunkálatok					
A	A gyerekek közösen rendet raknak és elmosogatnak. 15 perc	Rendrakás Felelősségérzet Együttműködő készség	Frontális munka – rendrakás	Egy vödör víz	P8 (Utómunkálatok)
III/c Hogyan éreztem magam?					
A	A gyerekek mondanak egy-egy, a napra leginkább jellemző mondatot. 10 perc	Értékelés Önkifejezési készség Véleményalkotás	Frontális munka – beszélgetőkör		
B	A gyerekek egy-egy mondattal elbúcsúznak az elol-tásra váró tűztől. 5 perc	Értékelés Önkifejezési készség Empátia	Frontális munka – beszélgetőkör		

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
C	A gyerekek végignézik az elkészült illusztrációkat, képeket. A képek alapján felidézik a történeteket, és arról beszélgetnek, hogy hogyan érezték magukat munka közben, melyik munkafázis tetszett nekik a legjobban, mi volt az, ami nehezen ment nekik. 10 perc	Értékelés Önkifejezési készség Véleményalkotás	Frontális munka – beszélgetőkör	A foglalkozás során készült képek	

TANÁRI MELLÉKLET

P1 CSOPORTALAKÍTÁS MÓDSZEREI

Ha lehetőségünk van rá, akkor 6 csoporttal dolgozunk.

- A) Ki szereti: a szalonnasütést, a gulyásfőzést, a halászlét, a grillezést, a gombagyújtást, a tűzrakást? Ez alapján alkossanak a gyerekek hat, körülbelül azonos létszámú csoportot!
- B) Képösszerakó: 6 db (vagy ahány csoporttal dolgozunk) A/4-es nagyságú, készített vagy sütést-főzést ábrázoló képet annyi részre vágjunk szét, ahány fős csapatokat várunk. Mindenki húz egy képrészletet, majd a gyerekek összerakják a képet. Az azonos képhez tartozók fognak egy csapatban dolgozni.

P2 VÁLTOZTATÁS A CSOPORTOKBAN

A pedagógus a variációk alapján lehetőséget ad arra, hogy a tanulók kívánságára – különösen a sajátos nevelési igényű tanulók esetében – némi mozgás történjék a csoportok között, hogy az érintett tanulók minél több tevékenységben részt vehessenek, és sikerélményben is lehessen részükhöz. Erre felhasználhatjuk a „Keresd a helyed!” kooperatív technikát.

P3 A TŰZRÁKÁSRÓL

A tüzelő gyűjtésében mindenki részt vehet. A földön található száraz ágakat össze lehet gyűjteni, vagy le lehet törni a fákon még

elérhető, elhalt ágakat. Az élő növényzetet mindenképpen kíméljük, amennyire csak lehetséges! Tekintettel a kőkorszaki körülményekre, amelyeket most megjelenítünk, egyelőre nem használhatunk eszközöket. Amit le tudunk törni, el tudunk hozni a magunk erejével, az a miénk. Célszerű azonban előre gondoskodni a főzéshez bizonyosan alkalmas hasított keményfa tüzelőről is. Ez azonban semmiképpen ne fűrészelt ipari hulladék legyen!

Teljes mértékben be kell tartanunk a természetvédelmi előírásokat és szempontokat! Beszéljük meg, hogy a zöld, leveles ágak nem gyulladnak meg, nem égnek jól, mert túl sok bennük a víz. Füstölni nagyon jól lehet velük, de mi most azt nem szeretnénk. A tűzrakás, a tűzgyújtás hozzáértést igénylő feladat. Sok gyereknek része lehetett már hasonló élményekben, vagy maga is nemegyszer gyújtott már tüzet. Nem arra akarjuk biztatni a tanulókat, hogy játsszanak a tűzzel, hanem arra tanítani őket, hogy a tűz nem játék. Most (és máskor is) a tűzgyújtás a felnőttek dolga, a gallyak, a tűzifa aprításából azonban mindenki kivehetette a részét. Feltétlenül bizonyosodjunk meg arról, nincs-e az adott helyen tűzgyújtási hatósági tilalom érvényben! Gondoskodjunk tűzoltáshoz szükséges oltóvízről is. A felnőtt segítők persze használhatnak a tűzrakó hely közelében fűrészt, baltát. Az ágak szakszerű elrendezése a tűzrakóhelyen többféle módon történhet, ezt most bízzuk a főszakácsra, aki a tűzrakást is irányítja. Közben természetesen a gyerekek is segídezhetnek, és elmondhatják a saját tapasztalataikat, hasonló vagy eltérő élményeiket a tűzgyújtás fortélyairól. Tűz csiholása gyufa vagy öngyújtó nélkül nagy szakértelmet igényel, amellyel mi nem rendelkezünk. Kísérletképpen leírunk egy mód-

szert, amelyet a gyerekek kipróbálhatnak (lásd a D1 mellékletet), nem sok sikert jósolunk azonban a próbálkozásnak. Mi inkább a civilizáció áldásaihoz folyamodunk: gyufával gyújtjuk meg a fát. Semmiképpen ne használjunk azonban benzint, más éghető vegyszert vagy folyadékot, faszéngyújtó kockát! Ha elég ügyesek vagyunk, és száraz az idő, még papírra sem lesz szükségünk.

A tűzgyújtás jó alkalom arra, hogy elbeszélgessünk a gyerekekkel: miért gyullad meg könnyebben a száraz falevél, a vékony gally, mint a vastag ág? Miért éled fel a tűz, ha fújjuk? Miből van a füst? Mi a láng, a parázs? Milyen meleg (hány fokos) lehet a tűz? Mit kell tenni, ha a ruhánk meggyullad, vagy ha parázs repül a kezünkre? Hogyan lehet elkerülni, hogy a környező növényzet lángra kapjon? Milyen más eszközökkel lehetne tüzet gyújtani? (Jó eszköz lehet egy gyújtólencse, akár valamelyik tanuló szemüveglencséje is.)

A fellobbanó tűz látványa szép élmény, tapssal, közös énekkel is megünnepelehetjük.

P4 A CSOPORTOK FELADATAI

A gyűjtögetők és a vadászok-halászok felelősek az alapanyagok beszerzéséért (a felnőttek segítségével!) és előkészítéséért. Amikor már nincsen dolguk, készítsenek illusztrációkat arról, hogy hogyan folyhatott ez a munka az őskori ember idejében.

A főszakács mindenkinek mutassa meg, hogyan kell szakszerűen felaprítani a húst és a hagymát. A kukták tisztítják a zöldséget és a krumplit (ha meg tudjuk oldani, akkor minden gyereknek. Egy-egy talán mindenkire jut.) Persze mi már kést használunk, de hogyan csinálhatták ezt húszezer évvel ezelőtt?

A gyerekek nézzék meg jól, hogy milyen húst fognak megfőzni, megenni. Milyen állat melyik része mondjuk a fartó, a lábszár vagy a comb? Melyik alkalmas a mi levesünkbe? Mi a teendő a krump-lival, a répákkal és a hagymával? Milyen fűszereket használunk?

A tűzre külön csoport figyel, akiket a főszakácsnak kell irányítania. Ő dönti el, hogy mekkora tűzön, mennyi ideig rotyogjon az étel, és ő kóstolja azt meg – de beavatja a titkaiba a többieket is. Bárki megkóstolhatja a készülő alkotást. Így mindenki hozzájárul a lakoma elkészítéséhez. A szakácsok és a kukták csoportjában kaphatnak helyet az efféle tevékenységben már gyakorlott, ezt kedvelő gyerekek. Ők az ételkészítés közvetlen segítők (akiknek a kezüket is könnyebb tisztán tartani). Legyen az is a feladatuk, hogy megkérdezzék és feljegyezzék a főszakácstól megtudható fortélyokat a főzésről.

P5 ÉLELEMSZERZŐ JÁTÉK

Amíg a tűz leég: a közös ebédhez minden hozzávalót maguk a csoportok „szereznek meg” a közös játék során: eljátsszák a vad elejtését, a többi hozzávaló begyűjtését. Ha ez sikeres, akkor jut a bográcsba hús és zöldség, fűszer. Fontos, hogy mindent némajátékkal, kifejező pantomimikával jelenítsenek meg, bármiféle tárgyi eszköz (bot, kőbalta, íj stb.) nélkül! A kiszemelt és elejtett vad, akár nyúl, akár szarvas vagy mamut, szintén csak képzeletbeli. Ilyen szereplőt – zsákmányállatot – ne válasszanak maguk közül a gyerekek. Más csoportok gumókat, gyökereket ásnak, magvakat gyűjtenek. (A kőkorszakban minden valószínűség szerint ezt a nők végezték, a vadászatot pedig a férfiak, de most tekintsünk el a nemek közötti munkamegosztástól, ha egyes gyerekek a másik csoport tevékenységét szívesebben választanák.) A gyűjtögetők hasonló módon,

eszközök nélkül jelenítsék meg, hogyan lehetett kihúzni a gyökereket, kézzel vagy egy bot segítségével kiásni a gumót, a hagymát. Hogyan vitték haza az őseimbek a zsákmányt? Esetleg a kezükben, vagy volt-e kötényük, kosaruk a kőkorszaki asszonyoknak? Melyek azok a növények, amelyeket nem találhatott meg az ősrünk mondjuk a Bükk-hegységben tízezer évvel ezelőtt? (A krumpli és a paprika biztosan ilyenek.) Mi hoztunk magunkkal ivóvizet, de az őseimbek még találtak bő vízü forrást, tiszta, iható volt a patak, a folyó is. Honnan vettek sót? Kenyeret még nem ettek akkoriban, de a tölgyfa makkja, a szelídgesztenye, a sulyom pótolhatta azt.

Minden „zsákmány” valóságossá változik, amikor a tényleges alapanyagokat a csoportok átadják a főszakácsnak. A játék során a gyerekek a valóban begyűjthető növényeket és megfogható állatokat semmiképpen ne egyék meg! A játékszabályok szerint mindent az jelképez és helyettesít, amit magunkkal hoztunk, és csak azt fogyasztjuk el valójában!

Az étel megfőzése időigényes. Ha ez a játék és a főzés nem köti le folyamatosan az összes gyereket, időkitöltőként javasolunk más közös játékot. Erre a Támogatórendszerek között említett Sicc című könyvben is találhatunk ötleteket.

P6 IDŐKITÖLTŐ TALÁLÓS KÉRDÉSEK

Előfordulhat, hogy az étel elkészítéséhez több időre van szükség a tervezett 50 percnél. Ekkor időkitöltő játékokat játszhat az osztály. Az időkitöltőhöz ajánlott találós kérdések:

Mi az?

- Bolhányi csak, de ha viszed, egy marhánál is nehezebb. (Szikra)
- Mihelyt megvan, megmar, mikor megmar, meghal. (Tűz)

- Aranysárkány erdőt eszik, lángokat fú, fényesedik, holtában megfeketedik. (Tűz)
- Duruzsol, ha piszkálják, elpihen, ha nyugton hagyják. Vaskalitkába bezárják, ha kiszökik, kárát látják. (Tűz a kályhában)
- Fekete bika vörös nyelvét nyújtogatja. (Tűz)
- A gazdasszony fogdossa fakemény nyelemet, nagyon sokszor nyalogatja fából való fejemet. (Fakanál)
- Szádba teszed, mégsem eszed. (Kanál)
- Van szája és mégse szól, ha tele van, dugd be jól. (Üveg)
- Elöl aprófát zabálok, hátul meg füstöt okádok. (Kemence)
- Szomjasan megy a kútra, sírva jön vissza. (Korsó)
- Lágyan beteszik, keményen kiveszik. (Kenyér)
- Ha feldobom, fehér, ha leesik, sárga. (Tojás)
- Van egy hordóm: ha eltörik, nincs olyan kádár, ki összerakja. (Tojás)
- Akár fehér, akár piros, elszédít, ha megiszod. (Bor)
- Nincs rajtam fej és nincs farok, csontok nélkül egész vagyok, húsból, vérből, bőrből lettem, néhány perc alatt születtem. (Hurka)
- Réten hizott, tejjel tartott, még sincs benne egy csepp vér sem. (Túró)
- Kis dobozban száz veszély, piros nyelve sokat ér. (Gyufa)
- Szárazon bedugtam, nedvesen kihúztam. (Vödör)
- Száz bundában ül az öreg, ha vetkőzik, megkönnyezed. (Hagyma)
- Kiskoromban nyersen esznek, ízét adom a levesnek, barátom a petrezselyem, egy csomóba kötik velem. (Sárgarépa)
- Minél nagyobb a meleg, annál több subát veszek. (Káposzta)
- Kicsi fehér házikó, benne van a kiscsikó. Elpattan a házikó, kimászik a kiscsikó. (Kiscsibe)
- Kukoricán is megél, egész nap csak henyél. (Disznó)

Tóthné Pánya Mariann: Zöld burokból születtem (Találós kérdések).
Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Budapest, 2002.

P7 KÖZÖS ÉTKEZÉS

A megfelelően megválasztott helyszínen nem szükségesek székek és asztalok, a terítés szabályait is figyelmen kívül hagyhatjuk. Faltörzseken, tuskókon, köveken, esetleg a magunkkal hozott hőszigetelő szivacs alátéteken (polifoam, amelyet a kerettörténethez híven nevezhetünk állatbőröknek is) körbeülhetjük a tűzhelyet. (Az asztali, éttermi étkezés szokásaival, szabályaival másik modul foglalkozik.)

P8 UTÓMUNKÁLATOK

Az étkezés utáni mosogatás természetesen hozzátartozik a programhoz: ebből is mindenki vegye ki a részét! Ezt azonban a természet lehető legkisebb mértékű szennyezésével tegyük!

Természetesen sok hulladék keletkezik, ezt – ahogyan magunkkal hoztuk – vigyük is vissza. Ne égessük el a szemetet! Eldobni, elásni esetleg csak a zöldség maradékát, az almacsutkákat lehet. A főtt étel maradékára talán akad jelentkező kutyatulajdonos.

Lehetőleg úgy hagyjuk ott a táborhelyünket, hogy a legkevésbé lehessen észrevenni azt, hogy ott jártunk! A tüzet közösen oltuk el. A tűztől egy-egy mondattal el is búcsúzhatnak a gyerekek (III/c). Ügyeljünk arra, hogy valóban ne maradjon parázs, és nyugodtan magára hagyassuk a tűzhelyet.

